

SIYOSIY HUQUQLAR – OCHIQ VA ADOLATLI JAMIYAT KAFOLATI

Sulaymonova Madina Qurbonovna

E-mail: sulaymonovamadina084@gmail.com

Buxoro davlat universiteti “Tarix va yuridik” fakulteti

5-2 YURS 25 guruh 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada siyosiy huquqlarning demokratik jamiyat barpo etishdagi o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Fuqarolarning saylash va saylanish, so‘z erkinligi, birlashish hamda davlat boshqaruvida ishtirok etish huquqlari ochiq va adolatli jamiyatning muhim kafolati ekanligi yoritiladi. Shuningdek, siyosiy huquqlarning qonuniy asoslari va ularning amaliy ifodasi orqali jamiyatda shaffoflik, tenglik va qonun ustuvorligi ta’minlanishi asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: demokratiya, qonun ustuvorligi, fuqarolik jamiyati, siyosiy erkinlik, saylov huquqi, so‘z erkinligi, davlat boshqaruvida ishtirok, inson huquqlari, ochiqlik va shaffoflik, konstitutsiyaviy kafolat.

KIRISH

Bugungi kunda O‘zbekistonda demokratik huquqiy davlat barpo etishning eng muhim shartlaridan biri bu fuqarolarning siyosiy huquqlarini ta’minlash hisoblanadi. Siyosiy huquqlar – bu fuqarolarning davlat va jamiyat boshqaruvida ishtirok etish, o‘z fikrini erkin bildirish va davlat hokimiyatini shakllantirishdagi huquqlaridir. Ushbu huquqlar davlat va jamiyat o‘rtasidagi munosabatlarning asosini tashkil etadi. Shuningdek, siyosiy huquqlar orqali fuqarolar davlat faoliyatiga ta’sir ko‘rsatadi, o‘z manfaatlarini himoya qiladi va jamiyat rivojiga hissa qo‘shadi. Bu esa demokratik jamiyatning eng muhim belgilaridan biridir. Fuqarolarning siyosiy huquqlari, eng avvalo, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining II bo‘lim VIII bob 36-40 moddalar “Siyosiy huquqlar”ga bag‘ishlangan. Bu jamiyatda fuqarolarning davlat hayotida ishtirok etishining yuksak ko‘rinishidir.

Konstitutsiyaga ko'ra, har bir fuqaro saylash va saylanish, davlat organlarini boshqarishda ishtirok etish, jamoat birlashmalariga qo'shilish va o'z fikrini erkin bildirish huquqiga ega. Bu huquqlar davlat tomonidan kafolatlanadi va qonun bilan himoya qilinadi. Konstitutsiya siyosiy huquqlarni belgilash orqali mamlakatda demokratiya va xalq hokimiyatchiligining huquqiy asosini yaratadi. O'zbekistonda siyosiy huquqlar faqat Konstitutsiya bilan emas, balki maxsus qonunlar orqali ham tartibga solinadi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Saylov kodeksi" fuqarolarning saylovlarda erkin, teng va yashirin ovoz berish huquqini ta'minlaydi. Bu orqali fuqarolar davlat hokimiyatining vakillik organlarini shakllantirishda bevosita ishtirok etadi. Shuningdek, "Siyosiy partiyalar to'g'risida"gi qonunlar fuqarolarga siyosiy partiyalar tuzish va ularga a'zo bo'lish huquqini beradi. Bu esa jamiyatda siyosiy plyuralizmni, ya'ni turli fikr va qarashlarning mavjud bo'lishini ta'minlaydi. "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida"gi qonun esa fuqarolarga davlat organlariga ariza, taklif va shikoyatlar bilan murojaat qilish imkonini beradi. Bu orqali fuqarolar davlat faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshiradi. Bu qonunlarning barchasi fuqarolarning siyosiy faolligini oshirishga, ularning huquqlarini himoya qilishga va jamiyatda adolatni ta'minlashga xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

O'zbekistonda siyosiy huquqlarni o'rganishda ilmiy metodlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Tizimli tahlil metodi siyosiy huquqlarni yagona huquqiy tizim sifatida ko'rib chiqishga yordam beradi. Ushbu metod orqali siyosiy huquqlarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini aniqlanadi. Qiyosiy-huquqiy metod siyosiy huquqlarning milliy qonunchilikdagi ifodasini o'rganish imkonini beradi. Bu jarayonda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi asosiy huquqiy manba sifatida muhim rol o'ynaydi. Konstitutsiya fuqarolarning siyosiy huquq va erkinliklarini mustahkamlab beradi. Mantiqiy-tahliliy metod siyosiy huquqlarning mazmuni va mohiyatini ilmiy jihatdan tushuntiradi. Bu orqali siyosiy huquqlarning nazariy asoslari yoritiladi. Tarixiy metod siyosiy huquqlarning shakllanish bosqichlarini

o'rganishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv siyosiy huquqlarning rivojlanish jarayonini tushunishga yordam beradi. Normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish siyosiy huquqlarning amaliy holatini baholash imkonini beradi. Bu esa huquqlarning real hayotdagi ifodasini ko'rsatadi. Siyosiy huquqlar fuqarolarning siyosiy faolligini oshirishga xizmat qiladi. Fuqarolarning saylovlarda ishtirok etishi siyosiy huquqlarning muhim ko'rinishi hisoblanadi. So'z erkinligi ham siyosiy huquqlarning asosiy elementlaridan biridir. Davlat boshqaruvida ishtirok etish fuqarolarning siyosiy ongini rivojlantiradi. Ilmiy metodlar siyosiy huquqlarni chuqur va har tomonlama tushunish imkonini beradi. Natijada siyosiy huquqlar demokratik va adolatli jamiyatni shakllantirishning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi.

MUHOKAMA VA TAHLILLAR

O'zbekistonda fuqarolarning davlat boshqaruvidagi imkoniyatlari huquqiy normalar orqali tartibga solinadi va ular demokratik tuzumning asosini tashkil etadi. Bu normalarning markazida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi turadi va u inson manfaatlarini ustuvor qadriyat sifatida belgilaydi. Asosiy qonunda ovoz berish, jamoat birlashmalariga qo'shilish hamda erkin fikr bildirish imkoniyatlari mustahkamlangan. Mazkur qoidalar davlat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni muvozanatlashtirish vazifasini bajaradi. Shuningdek, saylovga oid hujjatlar orqali vakillik organlarini shakllantirish tartibi aniq belgilangan. Bu esa hokimiyat manbai xalq ekanligini amalda namoyon etadi. Shu bilan birga, birlashmalar faoliyatiga doir me'yorlar turli guruhlarining manfaatlarini ifodalashga xizmat qiladi va fikrlar xilma-xilligini ta'minlaydi. Murojaatlar bilan bog'liq tartiblar esa aholining talab va takliflarini tegishli idoralarga yetkazish imkonini yaratadi. Natijada boshqaruv tizimida ochiqlik darajasi ortadi va javobgarlik kuchayadi. Erkin fikr bildirishga oid qoidalar jamiyatda oshkoralik muhitini shakllantirishga yordam beradi. Shu asosda jamoatchilik nazorati rivojlanadi va adolat mezonlari mustahkamlanadi. Tarixiy rivojlanish jarayoni davomida bu sohada bir qator yangilanishlar amalga oshirildi va ular inson manfaatlarini yanada kuchliroq himoya qilishga qaratildi. Yangi tahrirdagi asosiy qonun inson qadr-qimmatini eng oliy

qadriyat sifatida e'tirof etdi. Bu yondashuv boshqaruv jarayonida shaxs manfaatlariga alohida e'tibor qaratilishini anglatadi. Natijada mamlakatda erkinlik, tenglik va adolat tamoyillariga asoslangan tizim bosqichma-bosqich mustahkamlanmoqda.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsam, O'zbekistonda fuqarolarga berilgan imkoniyatlar jamiyat rivojida muhim o'rin egallaydi. Bu imkoniyatlar orqali aholi davlat boshqaruvida o'z o'rniga ega bo'ladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi ushbu sohaning asosiy huquqiy poydevori hisoblanadi. Asosiy qonun shaxs erkinligi va manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan. Ovoz berish orqali aholi o'z vakillarini mustaqil tanlaydi. Bu jarayon xalq irodasining ifodasi sifatida namoyon bo'ladi. Erkin fikr bildirish jamiyat rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Jamoat birlashmalarida qatnashish fuqarolarning faolligini oshiradi. Murojaat qilish imkoniyati davlat va aholi o'rtasidagi aloqani mustahkamlaydi.

So'nggi yillarda bu yo'nalishda muhim o'zgarishlar amalga oshirildi. Ochiqlik tamoyili boshqaruv tizimida muhim mezonga aylandi. Aholining huquqiy bilimlari asta-sekin ortib bormoqda. Bu holat jamiyatda adolatni ta'minlashga xizmat qiladi. Yoshlarning faolligi kelajak uchun muhim omil hisoblanadi. Ayollarning ishtiroki ham sezilarli darajada oshdi. Davlat organlari faoliyatida yangicha yondashuv shakllanmoqda. Inson manfaatlariga e'tibor kuchaymoqda, bu esa ishonch muhitining mustahkamlanishiga olib kelmoqda. Natijada jamiyatda barqarorlik va rivojlanish ta'minlanmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O'zbekiston” nashriyoti, 2023. – 80 b.
2. O'zbekiston Respublikasi “Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida”gi O'RQ-445-sonli qonuni //https://lex.uz/docs/-3336169
3. O'zbekiston Respublikasining “Saylov kodeksi” //https://lex.uz/docs/-4386848

4. O'zbekiston Respublikasi "Siyosiy partiyalar to'g'risida"gi qonuni
[//https://lex.uz/docs/-54191](https://lex.uz/docs/-54191)